

Ittra Pastoral
KNISJA
QRIB IL-MORDA

Mons. Mario Grech
Isqof ta' Għawdex

KNISJA QRIB IL-MORDA

Ittra Pastorali

TAL-**E.T. MONS MARIO GRECH**
ISQOF TA' GĦAWDEX
FL-OKKAŻJONI TAL-FESTA
TA' MARIJA MTELLGĦA S-SEMA
2013

Ritratt tal-Qoxra:

MARCO IVAN RUPNIK, *Il-fejqan tal-Għama*, Mużajk

Stampar:

Gozo Press

Jekk il-ġid materjali jagħżel lill-bnedmin minn xulxin, għax ikun hemm min għandu geddumu fix-xgħir u min ma għandux għaxja ta' lejla, it-tbatija tqegħidna lkoll f'keffa waħda. Jekk minħabba l-għana materjali l-bniedem huwa ttentat bil-kbir biex jgħolli rasu, it-tbatija ggibna f'sensina u tlaqqagħna mal-verità. Jekk, kif jiġri ħafna drabi, il-ġid tad-dinja jsir kawża ta' għira, ġlied u firda, normalment it-tbatija tiġborna flimkien u tagħti lok għal generożità xi drabi erojka.

Il-mard u t-tbatija

Il-mard huwa waħda mill-għamliet tat-tbatija li tgħakkes lill-bniedem, partikularment il-mard li ma hemmx fejqan għalih u dak kroniku. Il-mard ma jagħmilx għażla bejn persuna kbira jew żgħira, għanja jew fqira, għarfa jew nieqsa mit-tagħlim.

Persuni qrib il-marid

Fil-ministeru tiegħi bħala ragħaj tagħkom niltaqa' ma' ħafna morda jew familjari tagħhom li jitolbuni biex nitlob għalihom. Barra l-morda fl-isptarijiet, hemm oħrajn kważi moħbija fis-satra ta' djarhom. Spiss ninduna li fejn hemm persuna magħdura minħabba l-mard, il-familja kollha tkun magħkusa. Imbagħad hemm oħrajn li jgħixu waħidhom u għalhekk, barra l-piż tal-mard, ikollhom ukoll il-madmad tas-solitudni.

Flimkien ma' dawn, f'qalbi għandi wkoll lil dawk kollha li joffru s-servizz tagħhom fil-qasam tas-saħħa: tobba, infermiera, staff tal-isptar, u l-bqija. Ftit ilu kelli laqgħa sabiħa mat-tobba tagħna u xi ħadd minnhom fissirli kemm hija psikologikament u emozzjonalment tqila l-professjoni tagħhom, meta dawn jaraw persuni mtaqqlin b'mard serju, aktar u aktar meta jkollhom jakkumpanjaw lill-bniedem li jkun riesaq lejn il-mewt!

Huwa ta' sodisfazzjon għalija li bit-tħabrik ta' Mons. Manwel Curmi u bil-ġenerożità ta' ħafna fid-Djoċesi, għandna "Dar l-Arka" li tilqa' fiha persuni b'diżabbiltà.

Niftakar ukoll fil-kappillani tal-isptar, f'dawk is-sacerdoti, reliġjużi u lajċi li b'mod ġeneruż u regolari jagħmlu żjarat lill-morda, u barra li jfarrġu hom bis-sagramenti u għajnuniet pastorali oħra, jgħinu fil-ħtiġijiet l-oħra. Lejn dawn kollha jien grat ħafna, għaliex bis-servizz li joffru fil-komunità parrokkjali u fl-istituzzjonijiet fejn hemm il-morda u l-anzjani, huma jimitaw lis-Samaritan it-Tajjeb li jinfaxxa l-ġrieħi tal-marid u jgħinu fil-proċess tal-fejqan. Ninsab grat ukoll lejn dawk il-familjari tal-morda li jagħmlu minn kollox biex ma jħallux nieqsa lill-għeżież tagħhom mill-kura u l-għozża meħtieġa.

It-taqbida interjuri tal-marid

Il-marid, partikularment min għandu mard serju, jgħaddi mill-mument tal-"agunija". Mhux qed nirreferi għal dik il-prassi qaddisa, li illum sfortunatament qiegħda tgħib, meta tnaqqar il-qanpiena tal-knisja biex il-komunità Nisranija ssieħeb bit-talb u l-penitenza lil min ikun wasal biex imut. Imma l-kelma "agunija" ġejja mill-kelma Griega "*agone*" li tfisser taqbida. Il-bniedem marid, aktar u aktar meta l-mard ikun daħal 'il ġewwa, ikollu taqbida interjuri. Ikollu *taqbida fiżika* għax jipprova jiġġielek kontra l-marda bit-tama li jikseb lura saħħtu; ikollu *taqbida emozzjonali* għaliex jibda jhoss li ser ikollu jinfatam minn dak kollu li jkun rabat qalbu miegħu, partikularment minn dawk li jhobb; imbagħad ikollu wkoll *taqbida spiritwali* għaliex jibda jagħmel ċerti mistoqsijiet importanti li forsi qatt ma jkun wiżinhom bis-serjetà li jixirqilhom: dawn jistgħu jkunu mistoqsijiet dwar x'sens fiha t-tbatija, x'tifsira għandha l-ħajja li tkun ser tintemm, u oħrajn. L-istess mistoqsijiet eżistenzjali jinbtu fil-qalb ta' dawk li jkunu qrib il-bniedem li jbat.

Il-Knisja hi qrib il-marid

Quddiem din il-karba tal-bniedem, il-Knisja ma tistax tibqa' indifferenti. Meta nqis kemm din l-esperjenza tal-mard tolqot tant persuni u tista' tagħtihom skoss qawwi; meta nqis kemm nistgħu ntaffu minn din it-tbatija jekk nagħrfu nkunu responsabbli u aktar attenti quddiem din ir-realtà, hassejt li għandi naqsam magħkom dawn ir-riflessjonijiet u proposti bit-tama li jkollna tiġdid fil-pastorali mal-morda. Fuq kollox Ġesù nnifsu kellu mħabba preferenzjali lejn il-morda. Fl-Evangeliu niltaqgħu ma' għadd ta' grajjiet fejn Ġesu "fejjaq lil dawk li kienu jeħtieġu fejqan" (Lq 9,11). Lill-Appostli huwa "bagħathom ixandru s-Saltna ta' Alla u jfejqu l-morda" (Lq 9,2). Għalhekk, fuq l-eżempju tal-Imghallem Divin, il-Knisja dejjem uriet għozza kbira lejn il-morda. Kif jikteb San Pawl, "jekk (fil-komunità) membru ibati, inbatu lkoll miegħu" (1 Kor 12,26). L-istorja tal-Knisja hija miżgħuda b'inizjattivi li jixhdu kemm il-Knisja kienet pjuniera fil-qasam tal-kura tal-morda. Biżżejjed ngħidu li kienet il-Knisja, li fit-22 ta' Frar 1455, fetħet u bdiet tmexxi l-ewwel spatar f'Għawdex, l-Isptar San Ġiljan, li baqa' jaqdi lill-Għawdxin sas-sena 1864.

Il-medicina għas-servizz tal-bniedem

Ma nistgħux ma nkunux rikonoxxenti quddiem il-kisbiet li għamlu l-medicina u x-xjenza biex jipprovdu fejqan mill-mard. Insellem lil dawk li jistudjaw fil-qasam tar-riċerka u lil dawk li jaħdmu fil-laboratorji, għaliex is-sejbiet li jagħmlu jgħinu ħafna biex tittaffa t-tbatija. Huwa fatt li l-intelligenza tagħna l-bnedmin tibqa' limitata u nitqarrqu jekk ifettlilna naħsbu li xi darba se jrin negħlbu għal kollox il-limitazzjonijiet tal-ħajja umana, bħalma hija d-dgħufija tal-ġisem uman. Huwa dmir tagħna li niddefendu l-ħajja u ntejbu l-kundizzjoni tagħha; imma ma nistgħux ma nammettux li hemm limitu f'dak li nistgħu nagħmlu. Ix-xjenza u l-medicina

huma garanzija ta' progress jekk iħarsu 'l-bniedem fit-totalità tiegħu u jirrikonoxxu d-dgħufija bħala aspett essenzjali tal-bniedem. Meta l-medicina jew ix-xjenza jagħtu tamiet vojta, dawn jista' jkollhom effett kuntrarju fuq il-psikologija tal-marid, u hekk flok ma jkunu ta' għajnuna, ikattrulu d-dwejjaq u l-frustrazzjoni. Jekk fil-kamp tal-medicina u x-xjenza hemm dwal u dellijiet, dawn għalina huma stimolu biex infittxu u nagħmlu proposti pastorali li jgħinu biex dawn ikunu għodda li jiddefendu u jħarsu d-dinjità umana tal-pazjent.

Appell għar-responsabbiltà

Illum il-gurnata huma ħafna daww id-dokumenti ġuridiċi internazzjonali u nazzjonali li jiddikjaraw li kull bniedem għandu d-dritt għall-kura. Imma spiss jiġri li d-drittijiet tad-dgħajfin isiru drittijiet dgħajfin għaliex, filwaqt li jkunu miktuba f'dokumenti, min hu dgħajjef u ma għandux mezzi, kuntatti jew kapaċità biex jikseb dak li bi dritt huwa tiegħu, ħafna drabi jsir jixbah lil dak il-marid li għal tmienja u tletin sena dam jistenna biex xi ħadd jgħinu jinżel fil-menqgħa ta' Beteżda, sakemm wasal Ġesù u wasslu għall-fejqa (ara Ġw 5,1-9).

Ħadd ma għandu jiġi mcaħħad mill-kura li jkollu bżonn. Huwa fatt pożittiv ħafna li f'pajjiżna l-Istat joffri s-servizz mediku bla ħlas; imma ġie li jiġri li jkun hemm min jabbuża minn din is-sistema. Huwa nuqqas morali gravi li wieħed jieħu medicina b'xejn mill-isptar biex imbagħad ma jużahex jew jgħaddiha lil ħaddieħor. Jonqos ukoll min mingħajr ħtieġa jinqeda bis-servizzi tas-saħħa li joffru l-isptarijiet u l-kliniċi. Meta jiġri dan, inkunu qegħdin incaħħdu mis-servizz lil min verament jeħtieġu. Wieħed irid ikun tassew bla kuxjenza jekk is-servizzi fil-qasam tas-saħħa jkollhom riħa ta' kummerċ. Huwa serq gravi meta, biex jistagħna, wieħed japprofitta finanzjarjament mill-mard tal-persuna. Filwaqt li wieħed jirrikonoxxi li huma

ħafna dawk fil-professjoni medika li, b'sagrificċju personali u familjari joffru s-servizz tagħhom anki b'mod gratuwitu, dan ma jfissirx li hija assenti għal kollox it-tentazzjoni li nagħmlu “suq” mill-qasam tas-saħħa.

Kura b'wiċċ uman

Daqskemm hija importanti l-kura medika (*cure*), daqshekk ieħor jew aktar hija meħtieġa l-kura affettiva (*care*). Biex l-assistenza medika ma nirrenduhix waħda purament mekkanika u teknoloġika, din għandha bżonn wiċċ uman biex il-proċess tal-fejqa jigi “umanizzat”. Dan ifisser li l-marid, anki meta l-fiziku tiegħu jitlef il-gmiel u s-saħħa, jibqa' jgawdi rispett għax huwa l-ġisem ta' persuna umana li qatt ma titlef id-dinjità tagħha; anzi, aktar ma jitlef l-awtonomija, aktar għandu jkun irrispettat u meqjum. Gwaj meta lill-marid nibagħtulu messagg li, minħabba l-kundizzjoni tiegħu, irridu “neħilsu” minnu – jekk nagħmlu hekk, inkunu qtilnieh qabel il-waqt. Kura b'wiċċ uman timplika aktar sensibbiltà lejn il-marid, aktar preżenza miegħu, aktar ġenerożità u empatija.

Sfruttament tal-morda

Aktar ma l-persuna marida jew anzjana ssir fizikament u psikologikament fraġli u dipendenti, aktar għandha tkun protetta minn kull għamla ta' abbuż jew kundizzjonament. Ma nistgħux nilagħbu mar-rieda tagħhom, u kull prassi manipulattiva f'dan il-kuntest tmur kontra l-karità u l-ġustizzja. Il-kilba għall-ġid tista' tkun tentazzjoni biex wieħed jinfluwenza persuni anzjani u morda biex ibiddlu r-rieda testamentarja tagħhom. Dak li huwa legalment validu, mhux dejjem huwa moralment tajjeb.

Huwa dritt tal-marid li ma jithalliex waħdu f'dan il-waqt tal-prova, aktar u aktar meta jkun riesaq għall-

mewt. Tkun tassew mewt diżumana jekk persuna titħalla tmut waħidha. Jiġri aġġar meta bit-teknika l-proċess tal-mewt jittawwal għal għanijiet xejn nobbli. Kull bniedem għandu dritt li jkollu mewta li tixraq lid-dinjità umana tiegħu. Din id-dinjità titlob li, wara li jmut, il-ġisem mejjet tiegħu jiġi trattat birrispett dovut.

Edukazzjoni tal-qalb

Għalhekk kull riforma tas-sistema sanitarja titlob mhux biss bidla tal-istrutturi jew tal-istrumenti teknoloġiċi, imma l-bidla tal-qalb tal-operaturi sanitarji. Il-professjoni medika titlob kemm formazzjoni akkademika u kemm edukazzjoni tal-qalb li tħobb lill-pazjenti.

Il-mard iqanqal mistoqsijiet kbar

Kulma jmur is-soċjetà tagħna qed tissaħħar mid-dija ta' dak li huwa materjali, twarrab dak li mhux effiċjenti u togħxa wara dak li jagħti sodisfazzjon immedjat. Din ix-xorta ta' soċjetà tħossha skomda quddiem it-tbatija u għalhekk tipprova taħbiha jew taħrabha. Kif jikteb Blaise Pascal, "billi l-bnedmin ma għarfux isibu tifsira tal-mewt... iddeċidew li ma jaħsbux aktar dwarha biex hekk ikunu ferħanin". Imma meta nostru t-tbatija, aħna semplicement inkunu npoġġuha fuq xkaffa. Għalkemm ma tibqax quddiem għajnejna, it-tbatija tibqa' hemm u taqlgħalna mistoqsijiet gravi, tant li ma nistagħġbux li jkun hemm min jistaqsi: *"Jekk Alla huwa ġust, għaliex hawn it-tbatija?"* (Boethius), jew: *"Jekk Alla jeżisti, għaliex hawn it-tbatija?"* (Santu Wistin). Kif wieħed li jkun ra t-tbatija li seħħet f'Hiroshima jew f'Auschwitz x'aktarx ikollu diffikultà biex jikkontempla lil Alla, hekk ukoll jista' jiġrilhom dawk li jgħaddu mill-morsa tat-tbatija minħabba l-mard tagħhom jew ta' xi persuna għażiża għalihom. Kif jikteb il-Kardinal Walter Kasper, illum is-sieħeb tat-teologija mhux il-bniedem li ma jemminx, imma

dak li qiegħed ibati u għalhekk ikun għaddej minn mumentu fejn iħossu mitluf għax ikun qed jagħmel esperjenza tad-dgħufija u l-limitazzjonijiet tiegħu!

Il-mard mill-għajnejn tal-fidi

F'din is-sitwazzjoni l-marid ikollu bżonn li nwasslulu mhux biss l-għajnuna li toffrilux-xjenza umana, imma wkoll id-dawl li toffri dik li Santa Tereza Benedetta tas-Salib (Edith Stein) issejjaħ *scientia crucis* (għerf tas-salib) li jgħallimna Kristu Msallab. Flok prietka sabiha biex ifisser x'inhom t-tbatija, Ġesù "tgħallim minn dak li huwa bata xi tfigħer l-ubbidjenza, u billi lahaq il-perfezzjoni" (Lhud 5,8-9) sar il-Feddej tal-umanità. Ġesù bata haqna għax haqna haqna, tant li dik li sejjahna *scientia crucis* issir *scientia Amoris* (għerf tal-Imhaqna). Hekk huwa tefa' dawl għdid fuq il-misteru tat-tbatija. Kif jikteb il-Papa Frangisku fl-ewwel enċiklika tiegħu, "li temmen ma jfissirx biss li tħares lejn Ġesù, imma jfissir ukoll li tara l-affarijiet kif kien jara hom Ġesù, bl-għajnejn tiegħu. Li temmen ifisser li jkollok l-istess haqna li kellu Ġesù" (*Lumen Fidei*, 18). Għalhekk, aħna li nemmnu mhux biss għandna tama li Ġesù jgħinna fit-tbatija, imma jeħtieġ ukoll li nħarsu lejn it-tbatija bl-istess viżjoni li kellu l-Imgħallim Divin.

Misjuq mill-imhaqna, il-bniedem sofferenti jista' jingħaqad mas-Salib tal-Feddej u hekk it-tbatija tiegħu tkun att ta' mhaqna lejn Ġesù u lejn il-bnedmin. Tkun tassew grazzja kbira jekk bħal Missierna Pawlu naslu biex ngħidu: "Jien nifraħ bit-tbatijiet tiegħi minhaqna fikom, għaliex bihom jiena ntemm f'għisemi dak li jonqos mit-tbatijiet ta' Kristu għall-għisem tiegħu li hu l-Knisja" (1 Kol 1,24). B'dan il-mod it-tbatija umana, imdawla mill-Kurċifiss, issir riżorsa li taf tibdel l-istorja ta' haqna.

Akkumpanjament spiritwali

Is-sodda tal-mard hija altar mhux biss għaliex fuqu ssir l-offerta tagħna nfusna flimkien ma' Kristu lil Alla, imma wkoll għaliex madwarha tiġi ċċelebrata l-liturgija – bħal meta nwasslu l-Ewkaristija lill-marid, meta nagħtu s-sagrament tad-Dilka tal-Morda, jew meta flimkien mal-marid jew f'ismu nsejġu l-għajnuna ta' Alla u tal-Qaddisin bit-talb. Sfortunatament xi drabi hemm morda li, biex jinżammu maqtugħin, huma mcaħħda milli jkollhom assistenza spiritwali. Xi drabi nintrebġu minn ċerta mistħija u nibqgħu lura milli nitolbu mal-marid. L-esperjenza tgħallimna li meta l-affarijiet isiru bil-qies, it-talb mal-marid u għall-marid huwa akkumpanjament apprezzat ħafna mill-morda.

Proposti pastorali

Fid-dawl ta' dan kollu hija xewqa tiegħi li fid-Djoċesi nieħdu b'aktar impenn il-pastorali mal-morda. Fil-gimghat li ġejjin sejjer naħtar Delegat tiegħi li jkun responsabbli minn dan il-qasam. Nixtieq li "Jum il-Morda" li l-Knisja tiċċelebra ta' kull sena jkun valorizzat aktar. Nara l-ħtieġa ta' proposta formattiva dwar sugġett daqshekk sensittiv, partikularment lil dawk li jaħdmu fil-qasam tas-saħħa. Bħalissa qed naħdmu fuq riforma tas-servizzi pastorali li noffru fl-isptarijiet tagħna. Għalija l-Isptar Ġenerali tagħna huwa parroċċa oħra, distinta mill-parroċċi l-oħrajn minħabba s-sensittività tal-esperjenzi umani u spiritwali li joffri. Hija responsabbiltà tal-Knisja lokali li f'dan is-santwarju tal-ħajja jkollna l-aħjar servizzi pastorali li għandna noffru lill-morda, lill-familjari tagħhom u lill-istaff kollu ddedikat fl-isptar.

Nistieden lill-komunitajiet parrokkjali biex, filwaqt li jsaħħu l-ħidmiet li diġà qed isiru b'risq il-morda, jieħdu aktar inizjattivi f'dan il-qasam biex il-Knisja tkun verament qrib kemm tal-bniedem sofferenti u kemm tal-familji fejn hemm il-mard. Nirrikkmanda

lill-*Caritas* parrokkjali biex turi solidarjetà ma' dawn il-persuni, filwaqt li b'mod skrupluż tibqa' mħarsa l-kunfidenzjalità ta' dawn il-każijiet. Nitlob li l-parroċi jistudjaw kif jistgħu jgħinu halli l-proposta tal-*parish nursing* tithaddem b'risq il-morda tagħna.

L-interċessjoni tal-Madonna

Il-festa ta' Santa Marija tfakkarna li dan il-ġisem tagħna, għalkemm marradi, għandu valur etern, tant li Marija giet imtelligħa s-Sema bir-ruħ u l-ġisem. Imma l-Assunta hija wkoll l-Addolorata – dik il-mara li b'ħafna mħabba waqfet ma' Binha fuq is-salib u farrġitu fit-tbatija ħarxa tiegħu. Hija dik l-omm li laqgħet il-ġisem mejjet ta' Binha, u bħal dik l-omm li tidfen lil xi ħadd minn uliedha, ħaddnitu b'għożża kbira u bkietu. Hi li kellha l-esperjenza tal-mard u l-mewt, tifhem lilna meta ngħaddu minn mument ieb sin bħal dawn. Marija, *Saħħa tal-Morda*, timliena bil-kuraġġ biex ngħixu l-esperjenza tal-mard fid-dawl tal-Bxara t-Tajba.

Bl-interċessjoni tal-Assunta u ta' San Ġużepp, Patrun tal-agonizzanti, nitlob il-barka ta' Alla fuqkom, partikularment fuq il-morda u l-anzjani tagħna u fuq dawk li jaħdmu fil-qasam tas-saħħa.

Mogħtija mill-Kurja tal-Isqof, il-Belt Victoria, Għawdex, nhar l-Erbgħa 7 ta' Awwissu 2013.

✠ **Mario Grech**
Isqof ta' Għawdex

2013